

Locuinti'a Redactorului

Cancelari'a Redactiunii

e in
Strat'a tragatoriului
(Lövész-utca), Nr. 5.Scrisorile nefrancate nu se voru
primi decat numai de la corespun-
dintii regulari ai „Federatiunii.“
Articlii tramisi si nepublicati se
voru arde.

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu,

Appare Joui-a si Dominec'a.

Pretulu de Prenumeratiune:

Pre trei lune 3 fl. v. a.
Pre siese lune 5 „ „
Pre anulu intregu 10 „ „

Pentru Romanii'a:

prea intregu 30 Fr. = 30 Lei n.
„ 6 lune 16 „ = 16 „ „
„ 3 — 8 „ = 8 „ „

Pentru Insertiuni:

10 cr. de linia, si 30 cr. tacs'a tim-
brale pentru fiesce-care publicatiune
separatu. In loculu deschisu 20 cr.
de linia.
Unu esemplaru costa 10 cr.

Pest'a, 9/21. Juniu 1873.

In Camer'a deputatoru Ungariei discussiunea generale a supr'a bugetului pre an. 1874. s'a inceputu, dupa ce clubulu deachistoru, la imbarbatarea capului, decise a sta ca unu omu pentru luarea in desbateru si pentru votarea bugetului, era centrulu stangei, care de la scoterea lui Lonyai si venirea lui Szlavi, cochetedia mereu cu ministeriulu, se lapeda de la propusulu de mai nainte (de a nu primi bugetulu neci de base a discussiunii generali) si pocaindu se decise a sprigini ministeriulu. Intorcerea lui Saulu inse nu s'a pututu intempla fara unu actu de minune, ceea ce in limb'a parlamentaria se chiama „scandalu.“ Capulu stangei extreme, D. Ernestu Simonyi, incepu pre de una parte a tiessela intregu ministeriulu, arruncandu-i incapacitate completa, cerendu i una singura fapta ca titlu prin care si ar pota justifica essistentia, dupa ce prin vile mediocce scose d'in sinulu seu pre fostulu seu presiedinte Lonyai, ceea ce nu stima, si desgustare produsse in parlamentu si tierra; pre de alta parte fece aspre imputatiuni centrului stangei, pentru migmatic'a sa portare: d'a se retrage de la lupta, de cate ori i-se imita occasiunea de a pota tranti acestu ministeriu incapabile. Filippicele lui E. Lonyi produssera invitatiune straordinaria atatu pre scaunele ministeriali atatu si pre alle centrului stangei. Ministerulu pres. Szlavi respunse emotiunat, recunoscandu ca nu a facutu lucruri mari, dar a facutu totu ce a pututu, negandu inse ca d'insulu s'ar dejositu prin intrige a scote pre Lonyai d'in cabinetu, provocandu-lu pre acestu-a, ca se spuna insu-si, (Lonyai era de facia la acestu frumosu intermediu dara dupa vorbirea lui Szlavi se scola frumosiellu si esad d'in camera, fara a da — firesce — deslucile ce i le ceru Szlavi) daca dsa ar intriguatu sau ba?! — D'in centrulu stangei, corifeulu cellu mai beatusu si cellu mai moderatu, D. Calimau Giczzy, asta-data perdiendu-si competulu moderatiunii ce lu caracteredia, cu voce iritata respunse lui Simonyi staruindu a respinge imputatiunile si a scusa purcederea partitei salle, si nu tinden om totu pre tiulu la caderea acestui inisteriu mai alesu candu d'aderea lui ar fi cumare paguba a tierrei. Estumodu discussiunea a supr'a bugetului n'a fostu, dupa cum si-o prognocticase guvernamentalii, ferita de acante neplacute; dloru si facusse votel'a fara D. Simonyi, care-fusesse imulu luptatoriu si in campani'a, ce amersesse caderii lui Lonyai. — Dillele acestui ministeriu sunt umerate; ce candu capulu seu este silitu a recunoscce, de si in modu inderectu, capacitatea sa, nepotendu arreta faptu prin cari se faca a tacé invinuitu, nu mai pote avé ratiune d'a sta loculu ce nu-i adduce onore, neptendu adduce tierrei servitiele ce ceru. — D. Szlavi se bucura de imputatiune de omu intelligente si de tate tote de omu cu manile curate, siati, ce nimene nu i le pote conta, dar cari nu totudeun'a sunt de ansu spre a pota plini una missiune de grea, precum este a primu ministru unei tierre ca Ungari'a, statu hybridu, neci suveranu, neci vasallu, alle carui

affaceri se reguledia dupa interesele asociatoru vecini, mai tari prin cultura si avere materiale, — a fara de acest'a inca si tierra poliglotta, cu multi factori, a caroru valore este a se cunosce si recunoscce, era interesele varie a se multumi prin compensatiune justa si acuilibrare intelleptu, neci decatu inse prin a ignora cu inganfare, prin a calca cu despretiu si sumetta orba interesele factoriloru, cari respectati dupa convenintia, servescu spre consolidare, era desconsiderati, ducu spre dissolutiune. — Unu barbatu ageru, cu ochiu de vulture si cu inima de leu, lipsesce Ungariei. Intelleptiunea „intelleptulu tierrei“ au fostu precantiunea nascuta d'in excessiv'a temere de acesti factori, spre a caroru paralizare a facutu d'in magiari: cod'a nemitoru“ si d'in ugari'a patri'a commune: „tierra asservita“ interesselu Austriei. — Nu burocratii voru pricepe, neci deslega acesta mare, cestiune — si burocratu este d. primu-minstru actuale, nu fricosii, nu cercuscriptii (la minte) si mai pucinu egoistii, cum sunt boierii si boierenasii d'in Transilvani'a, sunt chiamati a lua missiunea cea grea; — unu gigante unu sufletu spelatu de rugin'a cea vechia trebuva se se ivesca mai nainte de a se sterpi, d'in radecina credintii, mai nainte d'a cade tierra in apathia. — D. Andrasi aveá priceperu, dar lipsiá curagiulu, pote si vomiti. D. Lonyai, inca pricepeá si in agilitatea sa mercuriale affecta ca va se descurce cu unu degetu tote iciele incalcite. Se lauda ca descurca si deslega cestiunea Croatiei, ca impaca pre Romanii Transilv. in fine componendu differentiele serbesci, pace eterna are se domnesca intre poporele Ungariei. Adeverulu este ca pucinu tempu catu a statu D. Lonyai la putere, au incurcatu iciele mai multu, decum fusesse. — Successorulu seu, va avé de lucru — daca i va ajunge si tempulu — d'a descurca si compune, dar cu tota onorabilitatea sa mari lucruri nu va face. Missiunea cea mare este rezervata unui geniu, care se nu intardie a se ivi!

Diuariulu „Press'a“ d'in Bucuresci ni adduce scirea ca Domnitoriulu Romaniei au plecatu Joui (in 7/19 l. c.) pentru calletoria sa la Vienna si apoi la baie. Carolu I. va calletori officialu pana la Vienna, de aci inainte va pastra cellu mai strictu incognito si va petrece in strainetate 6 septemane. „Afflamu d'ice „Pr.“ ca Imperatulu Austro-Ungariei prepara cea mai frumosa primire Domnului Romanu, carui i se voru da onorurile convenite unui Suveranu.“

Transilvani'a in dillele patimeloru, 1873.

VII.

Ca se poti pescui cu successu trebuie se fia ap'a tulbure; ca se poti castiga averea cui-va si pre nedreptulu, trebuie se fia legile confuse si dubie.

Cumca legile nostre sunt confuse si dubie, am probatu si cu alta occasiune.

Pentru ca On. publicu cetitoriu se se convinga pre deplinu despre adeverulu afirmariiloru de mai susu, voiua comunicá asta-di unu estrassu din §§-ii 3 si 18 ai patentei urbariale. §-ulu 3 intre altele contine urmato-

riale dispusetiuni: „in contr'a acellei possessiuni care a essistat in 1-a Januariu 1819 nu se mai pote urdi neci una actiune in privintia naturi ei allodiale sau colonicale. Sau cu ale cuvinte, daca iobagiulu de la annulu 1819 pana la 1-a Januariu 1848 a folositu o mosta facundu robote pentru ea, singuru prin possessiunea acest'a indelungata mosta imbraca natur'a colonicale si remane proprietatea sa netiermurita. Pentru asemenea moste rescumperarea se preseta din midilocenele statului.“

Se vedemu acum cuprinsulu §-lui 18: „Iobagiulu pote rescumpara din midilo ele salle pre acellea locuri allodiali, cari i s'au datu lui spre cultivare si folosire pre tempu nedeterminatu fara conditiune de a se pota lua indereptu si in casulu din urma se afla in possessiunea lui de la 1819 incoce.“

Vedeti, domnule Red. ca dupa §. 3. singur'a possessiune de la 1819 pana la 1848 a fostu de ajunsu, pentru ca tierranulu se remana proprietatu preste most'a in care s'a eliberatu in annulu 1848, dar §. 18 a luptu indereptu de la tierranu cu stanga, ceea ce capetasse mai inainte cu drepta. Dupa acesta dispusetiune d'urma most'a pentru care s'a preseta robote si care din 1819 pana la 1848 a fostu in manile tierranulu, nu se mai considera de colonicale, ci de allodiale, prin urmare nu trece in proprietatea tierranulu neconditionatu, ci numai atunci, daca dinsulu va plati rescumperarea pentru ea. Asi-dara cea mai drepta dispusetiune cuprinsa in §-ulu 3 este paralizata prin §. 18.

Dar' sbiciulu lui Atila pentru tierranu a fostu dispusetiunea suscepta in patentu despre contractele temporarie. Sciti, cumca boierii nostri au avutu mare influentia la codificarea patentei, allu loru este meritulu susu atinsei dispusetiuni. Pre neamitiu usioru l'au capacitat, cumca unu arendasiu, care tiene unu bunu in arenda pre langa contractu formale nu pote fi iobagiu, eta dar justificata dispusetiunea, cumca contractele temporarie eschidu ori ce relatiune iobagesca. Atat'a a fostu de ajunsu, pentru ca se se pota commite fapte strigatorie la ceru. A fostu de ajunsu posibilitatea de a face din iobagiu arendasiu, ca-ci ce e mai usioru de catu a fauri contracte facia cu tierranulu, care nu scie scie, sau de a califica arendasiu pre cellu dantaiu iobagiu din communa. A intratu iobagiulu pre most'a boierulu la Sangeorgiu, acestu-a i-a spusu cellu-a conditiunile folosirei mostei, tierranulu ca se fia mai securu, ca nu va fi aruncatu din mosta cellu pucinu pana la finea annulu, se ruga de stapanulu seu de pucina scrissore.

Eta cuprinsulu celloru mai multe scrissori — calificate mai tardu de contracte, pre cari tierranulu le considerá ca una garantia pentru essistentia sa: Dau most'a mea iobagesca lui N. N. ca se fia 2 dille in septemane, se dee diecuma, pui, femea se torca etc. Dupa essirea patentei asemenea scrissori prin cari s'ar fi potutu dovedi chiaru natur'a loculu, fure considerate de contracte temporarie si iobagiulu sau dilleriulu maltratatu cu

anni si trassu in judecata de la unu tribunalulu la altulu.

E lucru de mirare, cumca cu ajutoriulu acellei dispusetiuni nu s'au scosu toti iobagii din mostele loru, ca-ci fie-care iobagiu candu intru in mosta facea unu feliu de invoire cu stapanulu seu, adeca pentru locurile cutari ai se faci pre annu atatea robote.

Daca vei cerceta midilocenele immorali pre cari le-au folositu boierii in procedur'a loru, de a face din iobagiu arendasiu, ti se scola perii in capu, si te miri, cum de nu s'au descarcatu tote trasnetile din ceru in capulu acellor-a cari plasmuescu atatea relle in patria nostra!!

Vi insemnu aici unu singuru casu: in comun'a S. poterniculu conte urdieste processe in contra iobagiloru sei pentru nisce locuri, pre cari ellu le tienea de obiectu allu unoru invoiuri temporarie! era iobagii cu totu dreptulu le considerá de colonicali sau in casulu cellu mai reu, de locuri rescumparavere din midilocenele loru proprie. Boierulu dedatu a ambla pre calli cote, cerca inainte de tote a midiloci sentintia, cumca locurile susu atinse nu sunt colonicali. In caotele ce domnia intre 1858 si 1861 la tribunalele urbariali si-ajunge scopulu. Tribunalele pronunciaru, cumca locurile de certa nu sunt colonicali. Remasse inse nedecisa intrebaru, daca respectivii iobag. au seau nu dreptulu a rescumpara mostele din averea loru propria. Se procede la lamurirea acestei cestiuni.

Boierulu pentru ca se nu mai pota fi vorba despre rescumperarea susu atinseloru locuri, se incerca a proba essistentia unoru invoiuri temporarie ce s'aru fi inchiatu intre ellu si iobagii sei in totu annulu. Contractu in scrisu nu aveá, asiá nu-i remasse alt'a de catu a-si cautá martori.

Ei dar, unde vei afla martori, cari se jure falsu?

Boieriulu totu afla si inca in person'a duhovniculu seu, propriu, care totu-odata era si duhovniculu iobagiloru sei magiari.

Daca va jura preotulu, tribunalulu mai currendu va crede minciun'a. Deci acellu-a, care ingenunchia la altaru si propaga adeverulu, acellu-a si-vinde sufletulu, depune juramentu falsu si prepara ruin'a poporeniloru sei! Dar asemenea scandalu nu pota remane tempu indelungatu nepedepsitu.

In processulu, pre care lu purtasse boieriulu mai nainte totu pentru aceste locuri, preotulu jurasse, cumca iobagii n'au facutu contracte pre tempu determinatu, pentru folosire locuriloru de cearta. Dupa depunerea acestui juramentu trecura multi anni, pana candu caus'a veni pre tapetu sub alta forma.

Destullu ca preotulu totu in acellu obiectu intrebatu fiindu a done ora ajuratu, cumca iobagii din S. au folositu locurile pre langa contracte incheiate pre unu annu de dille.

La pertractarea din urma iobagii au probatu, cumca preotulu loru, a juratu falsu si a cerutu sistarea processulu urbariale pana la finirea cercetarii criminale, ceea ce e a se urdi in contr'a preotulu, cercetarea criminale in contr'a preotulu s'a inceputu de multu, dar nu credu se se alega ceva din totu lucrulu. Se fia facutu unu

tierranu asiá ce-va — daca nu ar' fi fostu pana acum calificatu pentru furci, de securu ar fi peritu in vre-o temnitia.

Se dice, cá preutul dupa ce s'a inceputu cercetarea criminala in contr'a lui — negressitu din mustrare de consciintia — s'a spendiuratu la scru-seu in podu, dar servitorea observandu a alergatu la ellu si taiandu-i funia de la gutu, la scaiatu de morte.

Mai tardiu a nebnitu, dar numai momentanu.

In fine a parasitu comun'a pentru cá poporeii nu l'au mai sufferitu sè intre in baserica. Asta-di e asediatu, nu sciu in ce calitate, la unu bunu allu boierulu pre campia.

Asiá boierulu s'a semtitu indetoratu a se ingrigi de essistint'a preotului perjuriu!!

Tieneti minte, cá processulu criminala si-va perde urm'a cellu urbanu se va aruncá de la unu tribunalu la altulu, pana candu voru moricei mai resoluti din communa, éra dupa aceea boierulu sau urmasii lui voru desbracá pre iobagi de vre-o 200 jugere pamentu.

Écca, Dle Red. care este resultulu legiloru nostre! écca cá lile pre cari mergu ciocoi in procedur'a loru despoiatoria de averea tierranulu!

(Va urmá.)

Fondulu scolei rom. de fetitie, infientiande in Clusiu *)

Institutiunile si reformele, ce sunt destinate, a renasce si redicá una natiune cadinta, se asemena acelorú ochiuri, ce compunu la unu locu unu intinsu lantiu. In acestu lantiu deapurare si la tote poporale mai noue au formatu unu belciugu din cele mai principali institutiele infientiate pentru educatiunea femeiei; si cu totu dereptulu. Femei'a, mam'a este prim'a si principala educatori'a a unei natiuni; cum ea va semená sementia buna au rea in animele fragede si impresiunabili, voru resari cu tempu fruptele fericii au nefericii pentru cutare poporu. A avé deci mame bune, morali, patriotice, indiestrate cu recerut'a cultura a mintii si animei, este atátu, cátu a ni garantá in modulu cellu mai bunu, gloriosu si ferice.

Convingerea acést'a, multiamita ceriulu! este adi generale si in natiunea romana. Convingerea acést'a a miscatu si pre junii rom. studenti la universitatea reg. din Clusiu, cá ajutati de celu-alaltu teneretu rom. de pre la institutiele de invetiamentu din locu, sub conducerea subscrisulu formandu unu coru vocale, se dee in decurgerea acestui anu doue concerte in folosulu celei mai salutarie si mai romanesci idee, a infientiarii unei scole rom. de fetitie in Clusiu. Nu e de lipsa se spunu, cátu de mare bucuria sterna in animele Romaniloru din acestu tinentu memorat'a iniciativa a tenerime. Si bucuria ast'a conationalii nostri o documentara prin frumos'a fapta, cá la primulú concertu acursera atátu de numerosi, in cátu venitulú curatu allu concertulu fece 243 fl. 98 cr. v. a., parte in bani gat'a, parte in obligatiuni; éra venitulú concertulu alu doile 16 fl. si 1 napoleondoru, (schimbatu 8 fl. 63 cr. v. a.) despre ce junimea academica si dede ratiociniu publicu.

In urmarea acestei a intielegint'a rom. de ambe confesiunile rom. din Clusiu se sentí, obligata a luá in man'a sa continuarea opului, inceputu de tenerime cu zelu asiá de laudabile si sucesu asiá de imbucuratoriú. Dreptce in adunarea s'a tinenta in 20/8 Ianna-

*) Cele-alalte diurnale romane inca sunt cu respectu rogate, se binevoiesca a reproduce in pretiunile lorú columne acestu comunicatu. Ref.

riu a. c. pentru urmarirea laudabilu scopu esmise din sinulu seu unu comitetu in personele dd-loru: Alexandru Lazaru, consil. gubern., cá presiedinte; Lazaru Baldi, cá cassariu; Dr. Greg. Silasi, profesoriu de universit., cá notariu; Gabr. Popu, protopopu, Ione Petranu, advocatu, Ladisl. Vaída, secret. gubern., Dr. Aureliu Isacu, not. comitat., cá membri.

Comitetulu inainte de tote perceptu in administrarea sa banii incursi la cele doue concerte, si anume cu adausu de 2 fl. 2 cr. v. a. dati din partea cassariulu de la concertulu primu d. Iuliu Hossu; la-olalta dara de la concertulu primu 246 fl. v. a., din cari 100 fl. bani gat'a éra 100 in obligatiune de statú si 45 in doue obligatiuni private; éra de la concertulu allu doile suma mai susu amintita. Afara de acesti-a mai incursera dupa concertulu primu, si parte si dupa allu doile, la d. I. Monastireanu si d. protop. G. Popu si se transpusera cassariulu una data 44 fl. v. a., ratiocinandi de cátra premevoti domni, alta data 100 fr. in moneda de anru (schimbati 43 fl. 25. cr. v.), care suma ultima, binevoi a o oferi pentru unu biletu de invitatiune M. Sa principele domnitoriu allu Romaniei. — Asiadara capitalulu fondulu face adi 144 fl. v. a. in obligatiuni private si de statú, si 211 fl. 91 cr. v. a. bani gat'a din cari 202 fl. se alocara spre fructificarea de o camd'ata in cass'a de pastrare de aici, éra restulu se reserbá la cassariu pentru spesele curenti.

Spre ájungerea scopulu prefiptu, comitetulu si-propuse a se folosí de mai multe mediuloce, despre ce se va reportá la tempulu seu. Intre altele elu crediú, cá nu va gressi, adresandu-se cu alaturatulú APELLU cátra prestimatele domne si domnisiore romane cá se nu pregete a deschide unu nouu colecta in favorea scolei prole. — Atátu de imperiosu rechiamate post-impregiurárele sociali domnitorie adi acést'a capitala culturale a Transilvaniei. Obolulu din pung'a romana merge de atáte ori pentru scopuri straine; se-lu dámu macaru cáte odata si pentru scopuri nationali-romanesce, ba se apellámu si la liberalitatea natiuniloru colocuitorie, pentru cá acele pretins'a adeseori fratia se ni o documente baremu la atari ocazioni in fapta. In tota casulu generosele domne si domnisiore colectante fia incredintiate, cá prin ostené'l'a domneloru in mesura imperiositatii acestei intreprinderi voru binemeritá de natiune si patria, si cá comitetulu cu cea mai mare conscientiositate se va grabi a dá din tempu in tempu ratiociniu publicu despre ultimulu denariu incursu spre acestu scopu santu si mantuitoriu.

D'in siedint'a comitetulu pentru fondulu scolei rom. de fetitie infientiande in Clusiu.

Clusiu, 31. Maiu st. v. 1873.

Dr. Gregoriu Silasi m. p. notariu comitetulu.

Prea stimata Domna!

Cultur'a scientifica e devis'a tempulu nostru.

Tempulu nostru fú rezervata onorea de a recunosce in tota intesivitatea sa adevérule, cumu cá scientia e potere. De cea si meritá dinsulu cu dreptu cuventu pronumirea marétia de seclu allu lumineloru. De acea natiunile in dfele nostre se adopera pe intrecute a-si insusi in mesura cátu mai mare poterea scientiei si culturei, convinse, cá printr'ins'a si numai printr'ins'a si-potu asigurá presintele, si-potu urdi unu venitoriu ferice si gloriosu.

Desclinitu cultur'a femeie e aceea, cárei lumea civilisata i-consacra adicea mai neadormita ingrigire.

Femei'a, nascutori'a omului si crescutori'a lui in etatea i cea mai frageda si mai impresiunabile, in privint'a culturale fusese in vechime mai preste totu in modulu celu mai vitregu tractata. Sublimile principie crestinesce i-rede-dera pentru prim'a ora demnitatea omenésca cuvenintiosa. Cu tote aceste cáte sute si miie de anni trebuira se mai decurga, pana candu se vina seclulu nostru alu luminári, pana candu gentile se precépa, cá cultivarea amesurata a femeiei este basea neaperata a femeiei, este basea neaperata a unei culture ratiunabili si senatose a cutare natiuni?! Dá, ea este conditiunea, fara care renascerea unui poporu si propasirea lui, fia spirituale fia materiale, neci cá se pote cugetá.

Natiunea romana, ocupata in processulu renascerei sale, inea sente aduncu áceste adevéuri nenegabili. Prin luminatii si iubitorii sei fii pretotindeni, unde necesitatea e mai imperiosa si unde cercustárele concedu, se nesucesce a infientiá scole de totu soiulu, intre ele si scole pentru o educare mai conforme a secululu frumosu. Si in sirulu acestoru fii devotati mamei lorú amate, natiunei rom., dori se pasiésca si intielegint'a rom. din Clusiu, candu din sinulu seu esmise unu comitetu, carele sè adune unu fondu pentru infientiarea unei scole rom. de fetitie in Clusiu, care fondu lu-incepu si la care parg'a oferteloru o fece laudabil'a junime rom. de la universitatea si gimnasielú din locu, prin cederea venitulú curatu a doue concerte.

In implenirea misiunei sale comitetulu se decise, cá spre memoratulú scopu santu si salutariu sè recurga intre altele si la generositatea dameloru romane, tare crediendu, cá unde e vorba de crescerea si cultur'a mai alésa a gingasieloru floricele ale romanime, acolo consociu mai potinte, aliatu mai credintiosu, confaptuitoriu cu zelu nu va poté asiá, ca in seculu frumosu romanescu. Pentru acea desu memoratulú comitetu cunoscutu-ti, Prea stimata domna, sentiementele nobili si romanesce ale animei, indzesnesce a te recerca cu totu respectulu, sè nu pregeti a primí asupra-ti sarcina de colectanta pre sém'a „fondulu scolei rom. de fetitie infientiande in Clusiu,“ si ofertele generose impreuna cu alaturat'a lista la tempulu seu a-le tramite comitetulu susemnatu (in Clusiu, Kolozsvár, la casin'a romana) cá acestu-a sè pota da pre cale diurnalistica despre totu denariulu incursu ratiociniu cátu se pote mai esactu.

Prea stimata domna! Intre natiunile patriei vedemu in presinte una emulare febrile pre tote terenurile activitateri spiritului omenescu; asiá si pre terenulu educatiunei solide a mameloru fitorie. Dreptce cu cátu asup'r'a natiunei romana apesara mai greu restricatele trecutulu si o inapoiara, cu atátu mai multu trebue dins'a sè si inorde poterile, sè-si intarésca voint'a de a progresá, pentru cá in concertulu culturale alu poporeloru colocuitorie sè-si pota ocupá loculu cu onore si demnitare. Mai vertosu, cá in educatiunea corespondiatoria si romanésca a generatiunei nostre fragede de ambe secsele diace garanti'a cea mai neinsielatoria a unui venitoriu mai bunu.

Prin asemeni intreprinderi natiunea rom. tinde cátra culmile inforite si fericitorie ale culturei. Se pote da orentia mai nobile pentru aspirárele unui poporu june si vigorosu? Sunt prea juste aceste aspiratiuni, prea intemeiate speraniele suridietorie, si — viu e Domnulu! — Romanulu nu se va insielá intr'insele. Nu, pentru cá neci desastrelé din negrulu trecut, neci criticelé giuristári din tempulu de facia nu reusfra si nu voru reusi niciodata a-i infrange credint'a, vigorea si juneti'a animei sale cei pline de sentiementele cele mai generose. In m'idi-oloculu si in butalu adversitatiloru elu

remase si va remané porure „Romanu verde cá stejariulu.“

Dara un'a din cele mai principali sperantie ale prosperarei sale de totu soiulu si o pune natiunea romana in bravele sale fice. Femei'a romana a scelatú in totu tempulu prin cele mai fragede, nobili si caste sentiemente, prin cele mai alese vertuti ale animei. Secsulú frumosu rom. numerá in sirurile sale pre una domn'a Rucsand'a, pre Elen'a mam'a lui Stefanu celu-mare si alte stralucite modéle femeiesce, cari prin vertutile lorú atátu familiari cátu si patriotice-nationali ilustrara paginelle istoriei romane. Si nu ne indoimu, cá prea stimatelle domne si domnisiore, cátra cari re luámu libertate a ne adresasa, au ereditu in mesura plina patriotismulu strabuneloru prelaudate; nu ne indoimu, cá domnielle sale sciú deasemene a se insufleti pentru totu ce e nobile si frumosu, si deci si pentru caus'a nostra, pre carea indrasnimu prin acestea a-o recomenda in binevotiari'a, calduros'a si prea poterie'a domneloru sale patronire. — Clusiu, in 15 Aprile 1873.

Comitetulu „scolei rom. de fetitie infientiande in Clusiu.“

Presiedintele:

Alessandru Lazaru, c. m. p. consiliariu gubern.

Notariulu:

Dr. Gregoriu Silasi, c. m. p. profesoriu de universitate.

De pre Ampollu, 14. Juniu 1873.

Domnule Redactoru! Nu sciu primit'ai vre-o correspondentia despre decursulu congressulu conchiamatu in cause scolare la Blasiu. Ori cum va fi, ti scriu si eu vre-o cáte-va despre acestu congressu, daca poti intrebuintia si aceste orduri alle melle.

Congressulu amintitu a avutu siesse siedintie, in firulu urmatoriu.

Prim'a siedintia s'a tinentu in 1 Juniu in beserie'a catedrala din Blasiu. Ea fú, dupa celebrarea cultulu divinú, deschisa prin parerentele metropolitu, prin o cuventare bemesuru lunga, in carea dupa ce-si esprime bucuria cá vede atáti barbati straluciti adunati intr'unu obiectu atátu de momentosu, si dupa ce face istoriculu dispusatiuniloru numeroase facute din partea ordinariatulu in caus'n scoleloru nostre, dice intr'altelú cá: in tempulu presinte e recunoscutu, cá interesele spirituali-intelectuali alle omenime sunt strinsu legate de infflorirea invetiamentulu poporalu; scol'a merita conlucrare din partea totoruru amiciloru poporulu, — in specie la noi romanii scol'a este destinata sè ne aperu nu numai confessionalitatea, dara chiaru si nationalitatea, spune apoi ca in o asiá vitale causa a conchiamatu congressulu de facia, alle carui siedintie le declara de deschise.

Dupa asta vorbire, salutata cu vivate entusiaseste, iea cuventulu Georgiu Baritiu si convinsu despre bunele intentiuni alle Pr. SSalle pentru redicarea scoleloru nostre confessionali, cari sunt totu-odata si nationali, promite in numele membriloru congressulu conlucrarea acestoru-a la resolvirea fericitá a acelei probleme ponderose, de carea va avé a se ocupá congressulu, asecurandu, cumcá Prea SSe se va convinge, cá nu s'a insielatu punendu-si increderca in ei si in specialu chiamandu si pre laici la cooperare in affacerile esterne alle beseriei.

Acesta vorbire inea fú salutata cu vivate insuffletite.

Venindu la ordine, constituirea provisoria a congressulu se alegu trei notari provisori, in personele dd-loru Iosifu Popu jude r. de cercu in Brasiovu. Dr. Gregoriu Silasi profesoriu la unvers. din Clusiu si Aronu Densiusianu adv. in Fag rasiu, — apoi comisiunea pentru censurarea credentialetoru in personele dd-loru: G. Baritiu directoru de fabric', Iosifu Hossu cons. la curtea suprema de comptabilitate in Pest'a, Vasiliu Duca presiedente scaunulu orf. din Aiudu, Vasiliu Moldovanu presied. scaun. orf. din San-Martinu, Alessandru Micu, vicariulu Fagarasiulu si Ionu Russu, protopopulu Sabiului.

Cu acestea s'a inchiatiu siedint'a prima si membrii s'au intrunitu la m'és'a archiepis-

peșca, la care au participat la o sută de persoane. Aici se ținea o sumă de peste. Primul fu al lui Prea SSale pentru Majestatea Sa imperatorului și augustă casa imperială, urmând apoi toastul lui Iosif Hossu pentru metropolitul, al lui Iosif Popu pentru clerici și un lungu fir de toast pentru ai multi illustri barbati ai besericeii și patriei noastre.

Sedinta II. s'a ținut în 2 Jun. în sal'a din sediinta veche, și s'a început cu citirea și verificarea protocolului sedintei prime. După asta, la propunerea lui Ludovic Ciato, învitat de mai multi membri vorbirea de deschidere a metropolitului pentru valoarea sa istorică se decide a se allatură la protocol; asemenea a dorit congresul, la propunerea lui Ioan M. Moldovanu, a allatură la protocol și răspunsul lui Georgiu Baritiu, carele înse declarându, că răspunsul său Iosif Hossu improvisat, dorintia congresului nu o potu implini.

Urmă apoi verificarea membrilor congresului, cari toti după propunerea comisiunii respective s'au considerat de verificati, afara unul, a carui alegere s'a nullificat.

Fiind majoritatea absoluta verificata se decide la constituirea definitivă a congresului, gândindu-se de Vice-presedinte al lui aceluiași mirean în person'a lui George Baritiu, era notari întârindu-se cei provisoriu alesi în sediinta de ieri.

Constituindu-se congresul presidiul după mes'a adunării actele congreselor districtuale ținute în cauz'a scolăria și un proiect de regulament pentru organizarea școlilor noastre, opinându, că ar' fi de a se emite dove comisiunii spre examinare a școlilor-a.

Dupa una lunga desbatere, a supr'a comentarii congresului, pre carea o inscenă profesorul Ioan M. Moldovanu și la carea parte mai însemnată Iosif Popu, Iosif Crisanu, Nicolau Solomonu, și Aron Densianu, congresul decide a alege cele două comisiuni, și stătesce pentru comisiunea censorie de acte 6 membri, era pentru censurarea regulamentului școlastic 9 membri; în cea dantăiu se alege apoi d.d. Iosif Hossu, Augustin Munteanu avocat, Iosif Duc'a, Ioan Porutiu conc. adv. Alexandru Micu, Gabrielle Popu protopopu, în cea de 9, d.d. Georgiu Baritiu, Iosif Popu, Aron Densianu, Basiliu Moldovanu, Iosif Crisanu adv. Petru Solomonu profesor, I. M. moldovanu, I. V. Russu și Simeon Balintu protopopu.

Presentandu presidiul congresului una aplica a docentilor din giurul Clusului, decide a se allage și o comisiune penitenciară, carea se fia totu odata și de moșni; ast'a se și alege în persoanele d.d. Balintu Bianu, Michaila Crisanu protop. și Iosif Ciato secret. magistratualu.

Cu acest'a Siedinta II. și-a finit agența de și s'a statorit că proxim'asiedinta patriana, indată ce vre-o comisiune va fi creată și s'a gatat operatulu.

Siedinta III. s'a început în 3 Jun. la 5 or. d. a. după prandiu dat de metropolitul și în asta di, la carele se amara totu ca la 100 oșpeți, că și la primul prandiu.

Mai întâiu se ceti și verifică protocolul sedintei a două. La ordinea d'filei se puse reportul comisiunii de noue, asupra regulamentului școlastic. Acesta comisiune prin referintele seu Iosif Crisanu face începutu adunării, cumcă aceea cetindu în proiectulu de regulamentu, după o seară și lunga desbatere de principia a essitu concludsiunea: cumcă acestu congresu, ar' fi competente de a face lege din acestu regulamentu, cadiendu această în ressortulu besericescu provinciale, de unde neci comisiunea nu s'a allat indreptatita a intră în tractarea specială a respectivului proiectu; și și pana ce acellu congresu s'ar adună, recomanda ven. ordinariatu, ca în modu provisoriu se-lu puna în aplicare. Vorbindu această cestiune Ludovic Ciato, Axente Șerutlu, Nicolau Salomonu și alții, după metode defasurate prin presedintele comisiunii de 9 Georgiu Baritiu, congresul decide concludsiunea în sensulu propunerii comisiunii.

Vine comisiunea de petitiuni și motiuni la

ordinea d'filei cu reportulu ei. Presedintele acestei comisiuni Michaila Crisanu raporteza, că la aceeași comisiune, afara de suplic'a docentilor din giurul Clusului predată ei de către congresu, a mai intrat o petitiune a reprezentantilor congresuali trimisi din Ciucu și Treiscauna, în carea acestia se roga, că congresulu se esopere, că scolele confessionali gr. catolice d'în numitele scaune, se fia impartasite din venitul munitilor revindicati; apoi și un'a motiune cu unu proiectu de adresa subscrișă de Georgiu Baritiu și mai multi alti membri și congresului.

Amenandu-se la propunerea lui G. Baritiu și Iosif Hossu pertractarea motiunii de adresa pre sedinta venitoria, se ie sub pertractare raportulu comisiunii asupra petitiunii docentilor din jurulu Clusului. Acesta petitiune consta din patru puncte. În punctulu primu se cere, că congresulu se facă pasi, pentru că acei §§. ai Art. 38—1868 a legii pentru instructiunea publica, cari sunt nefavoritori școlilor confessionali pre calea sa se se sterga, era aceea, cari dau favoruri școlilor comunali se se estinda și asupra școlilor confessionali. Comisiunea propune facerea unei adrese către ministerulu de cultu și instructiune în asta directiune, era congresulu după ce la acestu obiectu vorbescu Simeon Balintu, Gabrila Popu, Ladislau Vajda și alții, la propunerea lui Iosif Popu, decide a sullevă această cestiune manedi la pertractarea proiectulu de adresa a lui Georgiu Baritiu și consoci.

În alu doilea punctu alu supliciei se cere crearea unui fondu archidieceșanu pentru pensiunarea și ajutorarea docentilor, a vedurilor și orfanilor lor. Comisiunea propune amanarea deslegării cestiunii acesteia până la definitivă regulare a dotatiunii docentilor. Era congresulu, după ce la obiectulu acesta vorbescu cu mare zel, Dr. Silasi, Iosif Hossu, G. Baritiu, Aron Densianu, Gavrilă Popu și Alessandro Micu, decide: că obiectulu se se delege spre pertractare unei comisiunii speciale, cu a cărui compunere se incredentia ven. ordinariatu.

În alu 3 punctu alu supliciei se cere, că congresulu la casu dac' congresulu s'ar ocupă și cu regularea școlilor preutiesci, se porte contu și de acei docenti cari implinesca totuodată și serviciu de cantoru, că se li-se assecure competentia școlăria. Congresulu, întocma că și comisiunea, dechiara a nu se pot' ocupă cu resolvirea acestei cestiuni, după ce regularea școlilor preutiesci nu sunt obiectu de desbatere în acestu congresu.

Alu 4 punctu alu supliciei propune, că congresulu se infintiedie o reuniune archidieceșana și mai multe districtuale de docenti. Comisiunea propune, că infintierea acestor reuniuni se se concedia ordinariatulu, era congresulu, din motivulu, că infintierea a 16 reuniuni trebușe fia eflussu spiritulu de asociare a celor ce voescu a intră în reuniuni, — recomanda cu totu adinsulu nu numai invetatorilor, ci și tuturor autoritatilor nostre bisericesci, latirea ideei și spriginirea infintierii ataror reuniuni salutarie.

Se pune la ordinea d'filei petitiunea reprezentantilor din Ciucu și Treiscauna. Comisiunea nu o află calificată spre a se pot' face pre bas'a ei reprezentatiunea ceruta la regimu. După ce la acestu obiectu vorbescu Ioan Aurănu, Iosif Hossu, Iosif Popu, cesti doi din urma considerandu obiectulu a se țiené cu totulu de resortulu administratiunii civili, la propunerea lui Gregoriu Silasi, că dora și pre calea administrativa bisericescă s'ar pot' sprigioni dorintia suplicantilor, în câtu aceea sta în legatura și cu cauz'a școlăria, congresulu decide, a transpune suplic'a Pr. S.S. Metropolitulu spre ultiora resolvire.

Cu acestea s'u incheiatu sedinta a treia. Siedinta a IV. s'a deschis la 4 Juniu a. m. 9¹/₂ ore.

Verificandu-se protocolulu sedintei trecute, presidiul face cunoscutu, cumcă notariulu Aron Densianu din cauze familiari a trebuit se se departe de la Congresu, se alege apoi în locul lui de notariu adv. Iosif Crisanu.

La ordinea d'filei se pune apoi raportulu comisiunii de șesă, emissa pentru censurarea actelor congreselor districtuale. Acestu reportu, cetitu prin Ioan Porutiu, împarte cele 718 școle poporali, aflate în ar-

chidieceșana în privintia calității lor, în 5 clase.

În class'a I se infra celea predepliu corresponsdientore legii de instr. publica, la numeru 20 (9 în fostulu I. reg. rom. de granitia.)

În class'a a II, cele cu forte pucine și neînsemnate defecte, cari se pot' usioru delatoră la numeru 288.

În class'a a III și IV de cele, spre a caruru sustinere trebușe se se insocișca mai multe școle laolaltă, seu invetiatu se se de prin docenti ambulanti, — la numeru 337.

În Class'a V acelea școle confessionali, caroru nece decum nu le sta în putere a sustiené școla, asia cum o cere legea, la numeru 69.

Cu privire la școlele de class'a I, congresulu și-șprimă recunoscentia sa, era de a II. classa, se recuira ven. ordinariatu, că se dispuna celea necesaria pentru delaturarea pucinelor defecte. Cu privire la cele de a III și a IV. Classa se stătesce de principiu, ca corresponsdientore impregiurărilor locali, sau se se redice o școla pentru mai multe școle seu se se aplică docenti ambul. pentru mai multe școli.

Era cu privire la școlele de a V clase, în specia pentru acelle comune, unde locușca romani de relegiunea gr. cat. și gr. orientale, comisiunea propune, că pre calea buneii contelegeri cu frații gr. orientali, se se redice școle comune, cu caracterulu confessional alu majorității locuitorilor romani. După ce la acestu obiectu au vorbitu mai multi, cu multa caldura, și după ce s'au făcutu mentiuni și despre unu concludsiu alu sinodulu din Sabiu făcutu în asta cauză, precum și despre încercările de mai înainte făcute între ambele ordinarate spre a midiloci o bună întielegere, într'o cestiune atatu de vitală pentru cultura și natiunea noastră, congresulu primesc propunerea comisiunii cu unanimitate perfectă, și o recommendă cu totu adinsulu ordinariatulu spre essecutare.

Comisiunea acest'a ocupandu-se și de cestiunea înbunatatirii lefei invetatorilor, congresulu, la propunerea comisiunii primesc, că școl' invetatorilor se se stătesca, cellu de 200 fl. v. a. Acest'a lea va fia cu fundu școlăria, din celea 5 pr. ar' eșu după darea dreptă era unde aceste nu r' ajunge, va avé comun'a resp. besericesca de a otari modulu, cum se suplinesca deficitulu. Comisiunea propunandu mai departe, se fia rogatu guvernulu, ca se impuna de detorintia organelor șale școlere impositelor făcute în favorulu școlilor confessionali, congresulu, pre langa espressionea acellei convingeri, ca în denegarea ajutorulu din partea organelor administrative civile jace un'a din celea mai mari pedece ce stau în drumulu culturii poporale, recommenda ven. ordinariatu, se facă pasi energici în obiectulu acestu-a.

Acești comisiune propune mai de parte ca la școlele de class'a a 3. și 4. se fia, de o candida obligati și preotii, pre langa o remuneratiune convenita, a suplicii pre docente; ce se și primesc, asemenea și acea propunere, că pre calea ordinariatulu se fia rogatu guvernulu, ca se estinda favorurile legii, celea pentru școlele comunali și asupra școlilor confessionali, în specia, ca cu ocasiunea comasatiunilor și segregatiunilor urbariali se se rumpa cuanta și pentru școl' confessionale, era unde s'au întemplat regulările, și școla comunale nu este, se se conferre cuantulu ruptu pentru școl' comunale, celei confessionale. Totu acesta comisiune propuandu infintierea unui fondu școlastic archidieceșanu, din carele se se ajutore școlele de class'a a V, la propunerea lui Georgiu Baritiu se decretiedia infintierea acellu fondu și ca midiloco se primescu. a) contribuiri voluntarie, b) tacs'a ce de la neogami se fia mai înainte sub numele de tacs'a chirurgică, c) de la școl' dispusatiune de casatoria câte 1 fl. d) ¹/₄ parte din pedepsele canonice. Ca contribuiri din partea sa, Prea SSa metropolitulu promite pre fia-care annu câte 1000 fl. v. Iosif Hossu unu capitalu de 200 fl. canoniculu Constantinu Pappalvi annuatu 50 fl. Apoi urmă unu firu lungu de membri ai congresului, preotii și protopopi, cari se obligara la considerabili contribuiri, unii odata pentru totu-de-un'a era alții la summe anuale. Și astfel, cu mare entusiasmu se dechiara fondu școlastic archidieceșanu de întemeiatu.

Se ieia infine la desbatere ultim'a propunere a comisiunii de 6 privitoria la conchiamarea unui congresu provincialu besericescu, după ce prea SSa metropolitulu a desfsiuratu aici, nu numai dorintia Sa de a vedé intrunita besericea întreaga într'unu congresu, ci a aretat și acei pasi căți s'au făcutu până acum în asta cestiune, și pedecele căte mai stau în calea implenirii acestei dorintie, la propunerea lui Georgiu Baritiu, se decide facerea unei reprezentatiuni către Majestatea Sa imperatorulu în asta cestiune, și trage attentionea asupra proiectulu cuprinsu în motiunea sa și a școlilor sei, a carei desbatere s'a amanat de ieri pre astadi, cerendu a i se da acellei-a aici cetire. Cetindu-se acea motiune, congresulu o primesc de basă facunde adrese, și cu formularea acellei-a, incredentia o comisiune în persoanele dloru G. Baritiu, Iosif Hossu, Ladislau Vajda, I. M. Moldovanu și Gavrilă Popu. Totu-odata, la propunerea lui Gr. Silasi se propune, că adresa făcunda se se înainteze prin o deputatiune alessa din romanii gr. cat. locuitori în Pest'a. Acesta deputatiune se și alessa în persoanele dloru: Baronu L. B. Popu presedinte de senatu la curtea suprema judec. I. Hossu consil; la curtea de comptabilitate, Samuilu Porutiu cons. în ministerulu de interne, G. Mihályi și Augustinu Ladai consiliari la Curia, deputatii Alessandro Romanu B. Iurea și P. Mihali.

În fine se alege o comisiune din membrii I. V. Russu, Ioan Crătiu, Alessandro Micu și Basiliu Duc'a carea pre sedinta mai de aproape se gătēca unu normativu, pentru șpeșele de calletoria și dietele membrilor congresului, și cu acest'a s'a inchiatatu a patri sedinta, defigundu-se proxim'a sedinta pre 5 ore după a-medi-di.

Siedinta V. s'a început la 5 ore d. a. și afara de verificarea protocolulu sedintei de'nainte amediei, se asculta reportulu comisiunii pentru adresa făcutu prin Ladislau Vajda și primindu-se de către congresu emendamentele propuse la proiectulu lui Baritiu și consoci, adresa s'a statorit. Apoi relatiundu comisiunea pentru diurne, această asterne dove reporte, a loru dove fractiuni a comisiunii, după a caroru pertractare congresulu decide, a da membrilor sei, ca diurnu pentru dillele petrecute în calletoria pre mila câte 50 cr. vectura și 2 fl. diurnu, era ca diurnu pentru dillele petrecute la congresu, câte 3 fl. pre di, și șpeșele se le supporte fia-care cercu electivu pentru trāmsiisi sei.

În fine la propunerea lui I. M. Moldovanu, se decide, ca reprezentatiunea către Majestate se se comunice și cu cei-lalti parenti episcopi gr. catolici, cu recuira, ca și Santiele lor se o sprigiușca.

Ne fiindu altu obiectu de desbatere, Parentele metropolitulu invitandu membrii înca în Blasiu, pre mane la o scurta sedinta, carea se va ocupă singuru cu verificarea protocolulu sedintei V. inchiata ordinea lucrărilor, esprimendu și multamit'a sa parentiesca și natiunale către membrii congresului, pentru zelulu doveditu în colucrarea spre inaintarea benelui bisericeii, înflorirea școlilor și inaintarea culturii natiunale. Era din partea congresului respundendu notariulu Silasi, multumesc Prea SSale pentru parentiesca conducere a congresulu și ospital'a primire de carea s'a bucuratu membrii la curtea archiepiscopēșca. După carea, parentele metropolitulu, între urari entusiastec s'a departatu din sal'a adunării.

Siedinta VI. s'a ținut în 5 Juniu și s'a ocupatu numai cu verificarea protocolulu din sedinta V.

Acest'a este activitatea primei adunări besericesci în Blasiu, la carea fura conchiamati și laicii. În scurtulu restimpu de patru dille a lucratu destullu; a pertractatu cestiuni de vitali interese pentru beserica și natiune și de și nu a potutu resolvî tote problemele a caroru deslegare i se substernuse, a pusu totu-si bas'a și a făcutu începutu unei resolviri ferice a multor cestiuni, cari voru veni pre mes'a congresului besericescu provincialu; în tota privintia a avut acellu rezultatu bunu, că besericanii au avut ocasiunea de a cunosce și zelulu și alpiria sincera a laicilor către constituțiunea besericeii și cultura poporulu. Bun'a întielegere între preotii și mireni, maturitatea și serioșitatea observata din

ambe părți la tractarea obiectelor, sinceritatea imprumutată, intempnarea parentescă din partea Archipastoriului, respectul și devotivitatea arătate de totți către Prea Sântia sa; sunt totu atâtă garanție cumca coadunarea preotfimei și a laicilor în congrese besericesci, nu numai va delatură murulu de ghiată, de carele disese Baritiu în răspunsulu seu la vorbirea de deschidere, că s'a redicatu între clerici și mireni, prin eschiderea mai totală a acestoru din urma de la participarea la afacerile constitutionali alle besericești — dăra va fi singur'a calle salutară, spre a ni organiza beserica și scolele, și spre a delatură (folosindu-me ăra de cuvintele lui Baritiu; marele periclu ce stă înaintea prosperării acestoru-a, indiferentismulu religios.

De langa vechiulu Istru, 17 Iunie 1873.

În corespondinția mea ultima cu d-tleu, de 3 Iunie, în carea avusem onorea a Vi comunică un'a descriere fidelă despre modulu în care, și prin ce eram atunci reprezentati la espusetiunea univ. d'în Vien'a, și carea D. Vostra avurati gentileția a-o publică în pretiuit'a „Fed. in Nr. 41, me semtiu silitu moralmente a face unele schimbări facia de cele amentite acolo și si unele adaugmente, cari s'au facutu de atunci incoace în despartimentulu Ungariei facia de Romanii vietuitori în tréns'a. În 14 zile un'a schimbare asiă mare d'iceam în mène. — Ai naibei mai sunt ungurii nostri constitutionali (?). — Crediendu că si D. Vostra si si on. publicu cetitoriu alu pretiuitulu diariu ce redigeteti veti avé ceva interesu de cele ce am de cugetu a Vi comunică, me si grabescu a-o face acést'a cu permissiunea D. Vostra si a ve rogă de a le dá ospitalitatea-ve cunoscută în iubit'a „Fed.“ Totu un'a dat'a voru servi acestea spre lamurirea celorlu amentite cu ultim'a ocasiune, anume voru avé efectulu asupra on. cetitori ai diariului D. Vostra, că nu cumva cercetandu espusetiunea se fia siliti a numi corespondinția mea un'a fietiune a unui omu fora de ocupatiune și cu totu dreptulu, de ora ce acumu nu aru mai afă neci cu lamp'a lui Deogenu de buconele și azbutele parentelui Cyrillu. Me voiu nesui, Dle Redactoru, a fire precătu se pote de securtu și obiectiv, de ora ce sum convinsu că în colonele stimatulu diariu aveti a inseră alte lucruri mai momentuose decatu cele ce vi le potu comunică eu. — Da Dle Redactoru, au disparutu d'în Vieu'a operele literare romane (?) amentite atunci, dupa cari avea se ne judece lumea, că „ce si cătu potemu“, — au disparutu și neci urma de azbute nu se mai vede (intielegu facia de noi romanii aci la espusetiune.) Ce causa se fi adusu pre fratiu (?) magiari la acést'a schimbare nu potu se sciu; destulu că numai scurtu tempu avura acele bucovne onorea de a se poté bucură de admiratiunea lumii!! — Bene au si facutu ungurii că au suplenitu locul aceluor opere, cari erau espuse spre blamarea romanilor cu altele — elegantu legate — dreptu că nu romane ci de ale loru spre onorea loru. — Se le fia de bene! Asiă trebeau se face la începutu, si atunci nu aveamu nemicu în contra le.

Apoi, cea ce nu avusem norocirea că se nu d'icu chiaru bucuria a pote afi în 3 Iunie, (caci nu erau neciurea) aflasemu acum dupa 14 zile. — Dupa ce amblasemu multa lume imperatia . . . în urma dămu în pavilionulu sudicu de un'a usia în parietele osticu, pre carea privindu observamu mai multi lucratori ocupati; de pre nescé standarde cunoscemu că si acolo totu tierra ungurésca è. Intramu (doi insi) înlaintu, observamu în man'a derepta diferite costume tieranesce de curendu espuse; — le privimu mai de aproape, sunt de a le secuiloru d'în T.vani'a, si în urma mai din afora dămu si de „loculu fericeiri“ de cotulonulu, ce cupriude costumele si vestmintele romane d'în Ungaria numai (!) — Hausindustrie de Rumaenen în Ungarn — desi cele mai multe le cunoscemu a fire de prin T.vani'a, pre carea ei pote nu o mai distingua de Ungari'a. — Destulu, că aci pre unu spaciu de cati-va pasi ne aflămu între 3 mil. romani si inca negenati de nemene (de ora ce eramu numai noi doi insi.) Aci am privitu cu atentiune obiectele espuse de doué laturi doué

dulapuri, déca le potu nmi asia pre langa ele forma de doué mese lungi represinta omului industri'a domestica a tieranului romanu. — Pre dulapulu dreptu-privindu de la N. spre S. se vedu diversele catritie (panzatori, zavelca) de prein Ungari'a si Transilvani'a între cari doué d'în districtulu Nasaudului, se paru a cadé mai antaiu în ochiulu privitorului; un'a minteua alba (de pre la Satula mare, și se pare), diverse facie (funduri) de perine; pre mesa-trei curele de incinsu late si alte lucruri marunte de casa-originali-ale tieranului nostru; pre dulapulu de la sting'a-diverse covora (pocrutia) si facio da mesa de prein mai multe locuri locuite de romani, pre mesa patru-scuteitue cu vestimente diverse (mai cu séma camesie) femeiesci, (una cununa de mirésa în scutiuti'a prim'a preintre cari vedi diverse vasa de casa eu de osebire de lemnu pr. cofe (bota) pentru ap'a de beutu, donitie, coveti etc. (mai tote d'în districtulu Nasaudului Bargău). — Eca dle Redactoru, ce scaimbari si ce arangeri se facuse de 14 zile în despartimentulu Ungariei facia de noi romanii! d'icu: scaimbare facia cu produsele literaria, cari le privisemu cu destula indignatiune; arangiarea, facia cu obiectele d'în sfer'a industriei domestice a romanilor, caci acolo, unde adi sunt espuse aceste, adi 14 zile se lucră la padimentu etc. — N'amu avé de disu nemica contra acestei colectiuni — Dle Redactoru — de-si nu é togn'a asia de escolinta, precum descriean foile nostre pre cea a dlui Xantu (déca è aceea tota espusa,) si desi noi scimu locuri, pre unde se afla costume mai formose decatu aceste espuse (d. e. pe valea Borgaului în Transilvania) déca nu ar' fire espusa în unu cotulonulu, unde numai aceli'a potu se o afle, cari ambla espusu numai dupa aceea (alla noi), de unde impregiurarea mai susu notata, că nu ne genă neci sufletu de omu afora de lucratori ocupati la cele multe ce inca nu'su gata în astu anghiaru, si de politian, cari grigescu lucrurile espuse, de unde credu ca usioru veti pote cugeta Dle Redactoru, dispusetiunea nostra facia de noi insine. Dar' lasu, că vin'a la acést'a am avutu onorea a o notă cu ultim'a ocasiune, si nu avemu v. a ve molestă si aci cu aceea, de-ora-ce că o voru sci cu totu. — Aci ar' fire s'inchiau, Dle Redactoru, ce ar' fire si la locu séu, de-ora-ce si ast'a corespondinția mea vedu că — fora vol'i'a mea — si'a trecut marginele, — dar un'a impregiurare credu că destulu de momentuose d'în punctu de vedere nationale, me silescé moralmente a abusă de bonavolint'a D. Vostra, si a ve mai osteni inca cu pucine orduri (dora acumu pentru urm'a data în ast'a materia). Am datu adeca, Dle Redactoru, în Galeri'a (Hof.) nr. 12 lit. A. în despartimentulu Austriei Cislaitane în partea S. O. de un'a colectiune micuta de costume asemene cu ale nostre arangiata în forma de un'a chiliucia cam de 1/2° lata; una tieranu în costumulu curatu romanescu (cu botine-cibote cu sinore albastre si cu canaci mari albastri de în ante), doué tierene în costumulu cam cá romanele de prin partile pre unde locuescu la olalta cu unguri, mai multe bucati de vestimente de casa (camesie, cureua, botinepapuci etc.). Nu ne poteamu destulu miră de acést'a aflare si neci că ne poteamu esplică, că d'în ce parte a monarchiei ar' poté fire aceste costume vedindu-le însemnate cu numirea: „Walachisch“ (Valasi). Diarisemu unu catalogu fissatu în un'a columna adiacenta, frundiarimu prin elu si dămu de „Walachii“ d'în Moravi'a. Noi ce è dreptu audisemu pucinu de acesti romani, dar catalogulu ne spune, că în Moravi'a locuescu asti „Walachi“ în numeru de 18.000 în un'a messa compacta, pre unu teren de 50 □ miluri, carea impregiurare singura i scutesce de nu au apusu de multu. Ce e înse mai dorerosu pe-ătru noi este, că catalogulu spune, că asti romani sunt de „origine slava“ (?) (alla noi în seclii trecuti). Istoricii si filologii nostri, credu, că nu voru lipsi a caută dupa originea cea adeverata a astoru „Valachi“ Vedeti, Dle Redactoru, Austri'a cislaitana a reprezentatu iuca de multu dupa cumu ne spunu altii pre 18.000 romani, éra ungurii nostri constitutionali (?) se cugetara multa se represinte ore séu ba trei milione!

Cu aceste osebatiuni mi inchia-raportulu, Dle Redactoru, asecuranduve de un'a parte

ca romanii cei adeveruti de sub coron'a „santa“ a lui Stefana, cari voru cercetă espusetiunea universale d'în Vien'a dieu nu credu că voru duce unu suveniru dulce si placutu, neci că se voru departe multiemiti facia de modulu, în carele suntemu noi aci reprezentati, si că se voru convinge pre deplinu despre adeverata-celera ce avusem onorea a-vi-le raportă noi, er' de alt'a multiemindu-ve de bonavolint'a, carea a ti manifestatu-o faci'a si de aceste ordure.

Primiti ve rogu asecurarea deosebiteloru mele consideratiuni.

Unu filoromanu, c.

Serbatori'a în Crisian'a.

Malurile Crisiului negru au festu straver-sate în diu'a de 9 Iunie prin resunetele divine alle unei serbări nationale.

Natur'a érá pomposa între culmile seculare alle Crisianeii betrane, pare că si ea inca a voit se contribue la mareti'a si solennitatea acestei d'ille, în care poporatiunea din Beiusiu a avutu fericeirea, ca pre langa bucuria ce li-o procură serbatori'a Rosaleloru se guste si dulcea placere, ce-i procură tenerimea gimnasiala, care în acea d'ă celebratu si o alta serbatoru — serbatori'a museloru.

Nemicu nu pote se ne incante mai multu, ca expresiunile insufletitorie, ce reversa anim'a tenerimei. Nu, — pentru că acelea producandu-ne o desfatare interna, ne magulescu totu odatu cu speranti'a venitorului ferice, ce o avemu depusa în tenerime, întocmi cumni procura viorelele si narcisii lui Februaru speranti'a annu-tempuriloru placute dupa amortiel'a de ierna.

Tenerimea romana din gimnasiulu beiusianu ni-a aretatu în diu'a a dou'a de Rosalie, că sangele ei inca e totu plinu de putere si virtute stramesiesca, numri se aiba în fruntea ei pre barbatulu, care se-i promerga cu esemplu si se o conduca spre limanulu doritu, care se o scie cultivă si nobilită în sentimente nationale curatu romanesci. Onore barbatiloru, cari au portatu acesta sarcina binemeritata si onorifica, cari fara cellu mai micu interesu, prei din siugura iubire, ce o au facia de tenerime si facia de natiunea romana, au contribuitu la desvoltarea si insufletirea tenerimei.

Loculu primu detorimu a-lu da aci dlui Stefanu Gulesiu, care entusiasmatu de flaccar'a junetiei inca viva în vinele salle si de scopulu nobilu nationalu, cu o abnegatiune rara si cu unu zelu demnu de cellu mai mare meritu, a condussu societatea de lectura a tenerimei în annulu acestu-a atâtu de bene, încātu aceea a fosu capace în decursulu tempulu acestu-a se dee doe siedintie publice cu rezultatu escolinte. Una în 25 Decembre în memori'a fericitului episcopu Samuilu Vulcanu, fundatoriulu gimnasiului, éra altă în a dou'a d'ă de Rosalie. Multu meritu si-a cascigatu si DD. I. Buteanu prof. gimn. si P. Geranu oficiante dominale, cellu d'antăiu prin conducerea corulu vocalu, éra acestu-a prin a cellui instrumentalu. Fora neci unu interesu propriu au facutu acesti DD. sacrificiele celle mai mari de tempu, ba chiaru si de spese pentru instruerea tenerimei, numai chiaru din mare iubire, ce o au facia de ea si întreprinderile salle, ceea ce li face multa onore.

Dar în fine se incepu la obiectu. CREDU, că ve-ti fi priceputu despre ce voiescu a vorbi, me veti fi intiellesu, că voiescu a face destulla impulsulu de indestulare si placere, ce ni-a procuratu tenerimea — voiu adeca se vorbescu în pucine cuvente despre siedinti'a a doua publica a societății de lectura.

Érá ca la 3 ore dupa a-media-di, candu sal'a curtii dominale érá indessuita de ascultatori setosi a se adapă din nectarulu ce curge de pre budiele junimei. În frunte stă Heliconulu, altariulu museloru, la care passira unulu dupa altulu adoratori acelloru a aducandu-li offerte sentimentele loru prin cuvinte insufletitorie. Heliconulu stralucea de ornamentele celle mai sublime Colorile nationale straluceau în tota vivacitatea loru si giuru impregiuru spiritele geniiloru si alle conluptatoriloru nationali reproducse prin venerabil'a loru imagine, pentru de a inspiră putere si curagiu tenerimei incepatorie la lupta nationala.

Productiunea o au inceputu adoratori' Apolline si a Polimniei, cari sub conducem dlui P. Geranu intonara cu multu entusiasmu mersulu marelui Erou de la Calugareni. Dup aceea dnula conducatoriulu în cuvante pline vietia si iubire facia de întreprinderea jurmei dechiara siedinti'a deschisa. Indata a corulu vocalu canta cu multa suavitate: „Cătecu de primavera“ si incatenandu anime celloru presentu prin variatiunile celle placu li pregatira spiritele pentru celle ce aveau urmeze. Si deja numai decātu passiesce frunte tenerulu de a VII. cl. Iosif. Draganu, declama cu multa dulcetia poesi'a intitulat „Romani'a“, în care expresiunile divine alle laureatului poetu A. Muresianu impreunate edarea viua cu care au fostu produsse au casatu unu sentimentu nobilu în animele publicului adunatu. Corulu instrumentalu ne mdesfata dupa acést'a prin unu polonesu for sentimentalu si placutu, apoi P. Cototiu stude a VIII. cl. dechiama poesi'a magiara: „Salomon itélete“ prin care casciga multa placere mai allesu publiculu de nationalitate magiara. Dupa acést'a passu pe tribuna M. Ferliescu st. de a VIII. cl. si intonă occompaniatu de gitara poesi'a: „Balcescu morindu.“ Ideele expresiunile sublime si rapitorie d'în această poesia impreunate cu melodi'a cea frumosa vocea cea puternica si sonora a diletantulu rapitu de totu pe ascultatori.

Clio inca n'a remasu fora adoratoriulu, că-dupa acesteia numai decātu P. Coroiu st. de VIII. cl. i consacra unu discursu lungu si frumosu despre desvoltarea culturei la diversele popore. Corulu vocalu mai intona cu multu succesu „Barcarol'a Venetiana“ apoi dechiama M. Ferliescu poesi'a germana „Die Bürgschaft“ de Schiller, dupa care corulu instrumentalu inca intona cu multu focu si multa placere o Ardelena frumosa. Cu acesteia insu s'a finitu productiunea, că-ci preste câte-va momente înaintea nostra sta unu copilu de romanasiu imbracatu în costumulu nationalu tricoloratu, care prin producerea monologulu comicu: „Surugiulu“ de V. Alessandri a voit se represinte în acést'a serbatori'a museloru si pre Thali'a cea placuta. Spiritulu marelui poetu din chantioneta reproducse cu o desterritate mare în tota originalitatea sa pana chiaru si în costumulu a produsso o placere generala, allu carei edussu a eruptu mai de multi ori în decursulu edarii, éra în capetu publiculu nu mai voia se incete cu applausele. Spre finea productiunei corulu instrumentalu intona cu multa arte o schitia din opera „Robert Diavolulu.“ si apoi conduc. dechiara siedinti'a de inchia. Corulu vocalu intr'aceia inton mersulu nationalu: „Drum bunu“ si publiculu se indepartă incantatu atâtu de multu de tenerime — speranti'a venitorului. Tenerimea a primitu în semnu de remuneratiune applause nenumerate de la publicu în decursulu siedintiei éra manile mai dragalasia onorara si cu buchete de flori pre diletanti.

Acest'a inse totu n'a fostu capetulu serbarei că-ci dupa finea productiunei literare în frunte cu tricolorulu parasiramu Parnasulu museloru si între cantece intraramu în salele casinei romane, unde tenerime si a petrecuta pana demeneti'a, la vesel'a petrecere arangiata în favorulu bibliotecii si a studintiloru mai lipsiti.

O cununa forte frumosa de damicele dragalasia au incoronatu acést'a petrecere. Pana demanetia si-ai petrecutu aicia numerosii ospeti, candu apoi în cea mai mare indestulare si placere inchiara frumos'a serbare a tenerimei romanesci. Onore conducatoriloru tenerimei.

Aristide.

VARIETATI.

* (De la Bucuresci.) se telegrafiedia cu dat'a 19 Iunie, că principele Carolu a precatu d'acolo insocitu de ministrulu ester-neloru, de allu financierulu si de consululu br. Schiechta. În Vienn'a va sossi în 23 Jun.

* (Concessiune.) Comunității Rittbergu, d'în cottulu Timisiu, sa concestu a tienne afara de celle doué terguri de tierra, ce le are, meca alte doué, si anume în 15 Iunie si Septembrie a fia carui annu.

ALESSANDRU ROMANU
Propriet., edit. si red. respundiet.